

MAKÜ
MEHMET AKİF ERSOY DERGİSİ (MAED)

Journal of Mehmet Akif Ersoy

E-ISSN

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maed>
madergi@mehmetakif.edu.tr

Cilt 1, Sayı 1, Aralık 2023 / Volume 1, Issue 1, December 2023

KİTAP KRİTİĞİ: MEHMET AKİF'İN MEKTUPLARI

Book Review: Mehmet Akif'in Mektupları

Makale Türü/Article Type : Kitap Kritiği / Book Review
Geliş Tarihi/Received Date : 15.11.2023
Kabul Tarihi/Accepted Date : 26.11.2023
Sayfa/Pages : 41-44
DOI Numarası / DOI Number : 10.5281/zenodo.10435494

Zuhal KONDU

(Doktora Öğrencisi), Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,, e-mail: zuhal_kondu@hotmail.com

 0000-0001-6109-1602

Atf/Citation

Kondu, Z. (2023). Kitap Kritiği: Mehmet Akif'in Mektupları. *MAKÜ-Mehmet Akif Ersoy Dergisi (MAED)*. (1/1), 41-44.

KİTAP KRİTİĞİ: MEHMET AKİF'İN MEKTUPLARI**Book Review: Mehmet Akif'in Mektupları****Zuhal KONDU**

'Mehmet Akif'in Mektupları 1' ve 'Dünyanın Dört Bucağında Mehmet Akif'e Mektuplar 2' şeklinde iki cilt olarak yayınlanan kitaplar Mehmet Âkif Ersoy'un mektuplarını konu edinmektedirler. Kitaplar, İstiklâl Marşı'nın kabulünün 100. Yılı olması vesilesiyle İstiklâl Marşı'nın kabulünün yüzüncü yılına armağan olarak düşünülmüştür. Birinci ve ikinci ciltleri Necmettin Turinay, Mehmet Rüyan Soydan ve Selçuk Karakılıç yayına hazırlamıştır. Yayın sahibi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop'tur. İki cildin de editörlüğünü Selçuk Karakılıç yapmıştır. 1000'er adet basımı yapılan bu kitaplar TBMM yayını olup, tüm hakları TBMM'ye aittir. İki cilt de Ekim 1921'de yayınlanmıştır.

Ciltler Mehmet Akif Ersoy'un kısa bir biyografisiyle başlayıp, içindekiler kısmı, TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop'un takdimi, Necmettin Turinay'ın 'Mehmet Akif'in Mektupları' hakkındaki açıklayıcı bilgisi ve Selçuk Karakılıç'ın 'Mehmet Akif'in Mektupları Yayına Nasıl ve Niçin Hazırlandığı?' Başlıklı yazısıyla devam ederek mektuplar kısmına geçilmektedir.

Toplamda üç bölümden oluşan bu iki ciltlik kitabın Birinci Bölümü Mehmet Akif'in Mektupları başlığıyla birinci ciltte yer alırken; İkinci Bölüm Dünyanın Dört Bucağında başlığıyla, Üçüncü Bölüm de Mehmet Akif'ten Söz Eden Mektuplar başlığıyla ikinci ciltte yer almaktadır.

Birinci ciltte Mehmet Akif'in Mektupları adını taşıyan birinci bölüm Mehmet Akif'in Ahmet Bey'e yazdığı 1894 tarihli mektupla başlayarak, Mehmet Akif'ten Eşref Edip'e 7 Mayıs 1936 tarihli mektupla sona ermektedir. İkinci ciltte ikinci bölüm Muntahib-ı Sâni Namzedi Hayri Bey'den Sıratı Müstakim'e adlı 7 Kasım 1908 tarihli mektupla başlamış, Nevzat Ayasbeyođlu'nun Mehmet Akif'e yazdığı 23 Aralık 1935 tarihli mektupla sona ermektedir. Üçüncü bölüm ise Niyazi Beyefendi'den Sıratı Müstakim'e, 16 Mart 1909 tarihli mektupla başlayarak Uğur Derman'dan Ziyad Ebuzyya'ya olan 5 Şubat 1981 tarihli mektupla sona ermektedir. Her iki cildin sonlarında kaynakça ve indeks kısmı bulunmaktadır.

Mektupların baş kısmında yer alan Necmettin Turinay'ın 'Mehmet Akif'in Mektupları' başlıklı kısımda mektupların öneminden, geçmişten günümüze mektupların hayatımızdaki yerinden, sanatçılar ve sanatçı mektuplarından bahsedilmiştir. Ülke veya aile özlemiyle kaleme alınan mektupların tarihteki önemini dile getirmiştir. Birçok sanatçı, yazar, düşünür ve şairden örnekler verirken, neden bu kadar çok mektup yazıldığına altında yatan sebepleri üzerinde durmuştur. Yazısının sonunda 'Mehmet Akif ve Bunca Çok Mektup' alt başlığıyla Âkif'in mektuplarıyla ilgili kısa ve açıklayıcı bilgiler verilmektedir. Yakın arkadaşı Mithat Cemal'in Âkif'in mektup yazma konusunda isteksiz olduğu yorumunu yaparken, bunca mektubun ortaya çıkması büyük bir tezatlık oluşturmaktadır. Ancak bu tezatlığın açıklaması Mithat Cemal'in bu yorumunu Âkif'in Mısır'a gitmeden önce yaptığına kuvvetle muhtemel olduğu şeklindedir.

Yine bir alt başlıkla bu mektupları kimlerin muhafaza ettikleri ve arayıp bulan gönüllü kadrosu hakkında bilgi verilmiştir. Başta ailesi, kızları ve damatlarının hem Âkif'in hem de onun yakın çevresine ait mektupları saklamasının yanı sıra, Âkif sevdalılarının arayıp buldukları mektuplar sayesinde bu kadar fazla mektup elde edilebildiği bilgisi verilmiştir.

Selçuk Karakılıç'ın, 'Mehmet Akif'in Mektupları Yayına Nasıl ve Niçin Hazırlandığı?' başlığıyla bu kitabın neden yazıldığıyla ilgili bilgi verdiği kısımdır. Mektuplara bakılarak Âkif'in hayatı, sanatı, düşüncesi, felsefesi, hüznüleri, sıkıntıları, özlemleri, dost ve sanat çevresi, karakterine ait detaylar, çevresiyle iletişimi ve dönemin şartlarına dair ayrıntıların mektuplardan bulunabileceği vurgulanmaktadır. Birinci ve ikinci ciltte toplamda 338 adet mektup bulunmaktadır.

Mektuplar Âkif'in duygu ve düşünce dünyası hitapları, üzüldüğü, sevindiği ya da merak edip sorduğu konular onun karakterine dair önemli detayları barındırmaktadır. Bu iki ciltten oluşan kitaplar zengin bir fotoğraf albümüne sahiptir. Mektuplarda adı geçen kişilerin, şehirlerin, olayların, Âkif'in ve ailesinin, dostlarının fotoğraflarına yeri geldikçe yer verilmiştir.

Mektupların okuyucu tarafından daha anlaşılır olması için her mektuba içeriğiyle ilgili başlıklar verilmiştir. Başlıkların altında köşeli parantez ile mektupları gönderen ile alan kişilerin isimleri yer almaktadır. Bütün bölümlerde de gerektiği yerlerde dipnotlar şeklinde açıklamalar bulunmaktadır.

Mektuplarındaki hitaplarına bakıldığında ailesine, dostlarına sıcak bir hitapla seslendiği görülmektedir. 'İki gözüm, oğlum, kızım...' gibi hitaplar onun özlemini ve babacan tavrını göstermektedir. Mektuplarında ayrıca kendi karakterine özgü bir mizah anlayışıyla ironi yaptığı ifadeler de yer vermiştir. Örneğin hastalığı sırasında sıtma ve ardı arkası kesilmeyen titreme nöbetlerinde bile bir mektubunda ironik bir dil kullanmaktan geri kalmayarak aşırı sıcaklığıyla bilinen Mısır'da "üşüme yarışması açılrsa şüphesiz ben birinci gelirdim" demiştir.

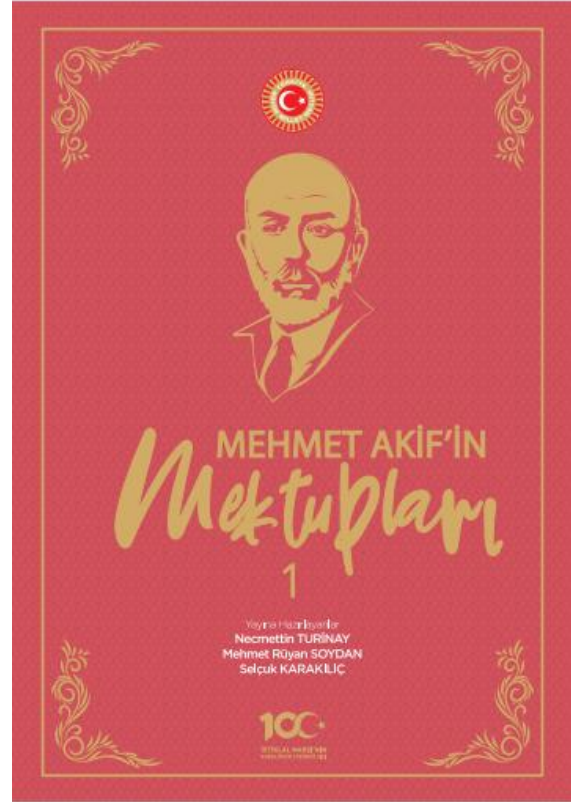
Bu iki ciltten önce yayınlanmış olan 'Mehmet Akif'in Mektupları' nı (2009) yayına hazırlayan Yusuf Turan Günaydın ve Âkif'in kızlarına ve damatlarına gönderdiği aile mektuplarını 'Mehmet Akif Ersoy'un Aile Mektupları' (2010) adıyla kitap halinde yayınlayan Ömer Hakan Özalp'in kitapları vardır. Ancak bu iki kitaba bakıldığında mektup sayısı ve sayfa sayısı olarak bu iki ciltlik kitaptan daha az kapsamlı olduğu görülmektedir. 2021 yılında bu iki cilt olarak yayınlanan kitap öncesinde Yusuf Turan Günaydın ve Hakan Özalp'in yayına hazırladığı kitaplar araştırmacıların Âkif'in mektupları ile ilgili başvurdukları kaynaklar olmaları açısından önemlidirler.

Mehmet Akif Ersoy'u, mektupları, eserlerini, ailesini, dostlarını ya da onun yaşadığı dönemi çalışacak olan araştırmacılara veya merak eden okuyucular için mektuplardan oluşan iki ciltlik kitap, önemli birer belge görevi görmektedir.

Birinci Cilt: 'Mehmet Akif'in Mektupları 1'

Birinci cildin iç kapağında 'Arkamda Serilmiş Yere Bir Mazi Mehmet Akif'in Mektupları Dostlarına, Arkadaşlarına ve Ailesine Gönderdiği Mektuplar' başlığı taşımaktadır. Kitap 490 sayfadan oluşmaktadır. Birinci Bölümde 208 adet mektup bulunmaktadır.

Âkif gençlik yıllarında yani görevine yeni başladığı zamanlarda görevli gittiği Adana, Halep ve Şam gibi yerlerden arkadaşlarına sık mektup yazmıştır. Şiir tarzında yazıp sonradan mesnevilere dönüştürdüğü dönem mektuplarında kendisinden, üzüntülerinden bahsetmektedir. Bu mektupların bazıları dergilerde yayınlanmış, bazıları ise birilerinin elinde olup bugüne kadar koruduğu mektuplardır. Özellikle onun Mısır'da bulunduğu 11 yıl süresince vatanına, ailesine ve dostlarına özlemi, onu daha sık mektup yazmaya yönlendirmiştir. Mısır'daki halet-i ruhiyesinden bahseden Âkif'in orada bulunduğu yıllarda yazdığı mektuplar rahat ve huzur içinde olmadığı; kızlarına, yakın çevresine ve vatanına olan özlemlerini anlattığı duygu yüklü mektuplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Mısır'da mektup yazdığı kişiler sıralamasında ön sıraları damadı Ahmet Argon, Eşref Edib ve Kuşçubaşı Eşref almaktadır. Mısır mektuplarının içeriklerine bakıldığında ailesine ve dostlarına duyduğu özlemin yanı sıra orada çektiği geçim sıkıntısı içinde bulunduğu, mektubu kime yazdıysa onunla iktisatlı yaşamak, odunu-kömürü ve yiyeceği olmak, bunun kıymetini bilmek, hayati

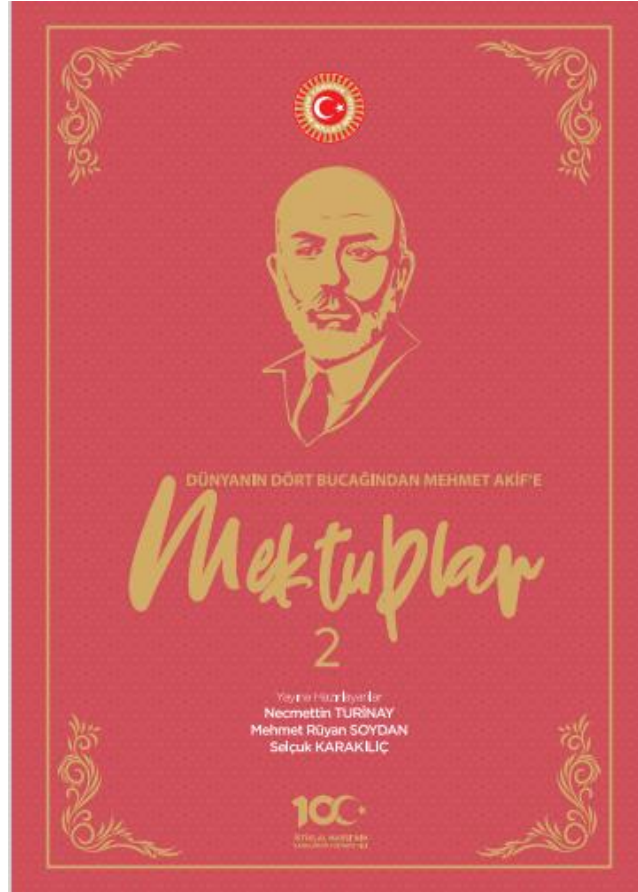

en asgari seviyede yaşamaya hazır olmak ve buna şükretmek lüzumu gibi içeriklerle dertleşir şekilde yazdığı mektuplar olduğu görülmektedir. Onun mektuplarında yakın arkadaşlarından Ahmet Naim, Mithat Cemal, Ömer Rıza Doğrul, Hasan Basri Çantay gibi isimlerin bu mektuplarda olmaması dikkat çekmektedir. Âkif'in dostlarıyla özlem giderme amacıyla yazdığı mektuplarına karşılık bulamadığı, elde edilen mektupların kronolojik sıralanmasıyla da anlaşılmaktadır. Mithat Cemal'in "Gün oldu ki onu sevmek bir cesaretti. Dostları bile onu gizli gizli sevdi." Sözü bu mevzuya açıklık getirecek şekildedir. Âkif'in Mısır'a gidişi ve peşinde istihbaratın olması, dönemin şartları düşünüldüğüne dostlarının onunla iletişim kurmaktan çekindikleri anlaşılmaktadır.

Kendi kaleminden çıkan mektuplardan oluşan Birinci Bölümdeki mektuplarda dönemin politik, sosyo-ekonomik ve kültürel durumu, toplumun içinde bulunduğu sıkıntılı hallerinden dolayı değişen ruh hali, aile ve dostlarından beklentileri, Mısır'da bulunduğu dönemde vatanına, ailesine ve dostlarına duyduğu özlem, Mısır'daki yaşayışı, hastalık dönemi ve hastalığı sürecindeki ruh halinin öğrenebileceği araştırmacılar için önemli birincil kaynak konumunda belgelerdir.

İkinci Cilt: Dünyanın Dört Bucağından Mehmet Akif'e Mektuplar 2'

İkinci cildin iç kapağında "Dünyanın Dört Bucağından Mehmet Akif'e Mektuplar Sıratı Müstakim'de ve Sebilürreşat'ta Yayınlananlar, Dost Çevresinden Gelenler ve Diğer Mektuplar' başlığını taşımaktadır. Kitap 434 sayfadan oluşmaktadır. İkinci Bölümde 60, Üçüncü Bölümde 70 adet olmak üzere ikinci ciltte toplamda 130 mektup bulunmaktadır. İkinci Bölümü Dünyanın Dört Bucağından ve Üçüncü Bölüm de Mehmet Akif hakkında üçüncü şahısların birbirleri ile mektuplaşmalarından oluşmaktadır. Kitapta Âkif'e gönderilmiş olanlar dışında, Sıratı Müstakim ve Sebilürreşat'a hitaben yazılmış çeşitli mektuplar da dahil edilmiştir. Mehmet Âkif'e hitaben yazılmasalar bile dünyanın dört bir yanından Balkanlardan, Kazan'dan, Türkistan'dan Kafkaslardan çeşitli İslâm ülkelerinden, Japonya veya Hindistan'dan gönderilmiş mektup örneklerine yer verilmiştir. Bu mektuplara yer verilmesinin amacı Sıratı Müstakim ve Sebilürreşat dergilerinin Türk ve İslam dünyasına yaklaşımlarının nasıl olduğunu ortaya koymak ve derginin ne kadar geniş coğrafyalara ulaşmış olduğunun farkına varılabilmesi içindir. Ayrıca mektupların başlarına Sıratı Müstakim veya Sebilürreşat imzasıyla cevaplar yazıldığı görülmektedir ki, bu derginin görüşünü öğrenmek için önemli birer belgedir. Bu bölümde Âkif'in Adriyatik'ten Çin'e kadar geniş bir çevreyle iletişimi olduğu görülmektedir. Bu bölümde daha çok millî meseleler ve Müslümanların sıkıntılarını dert ettiği hususlar yer almaktadır.

İkinci cildin son bölümü olan Üçüncü Bölüm, "Mehmet Akif'ten Söz Eden Mektuplar" başlıklı bölüm Âkif'in vefatı öncesi veya sonrasında yakın ve uzak arkadaşlarının onunla ilgili aralarındaki yazışmaları, hakkındaki polemikleri ve tartışmalarını içermektedir. Bu bölümde onun hakkında kimin ne düşündüğünün ve yokluğunun karşısındaki hisleri ortaya konulmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak Mehmet Akif'in Mektupları adıyla yayınlanan bu iki ciltlik kitap serisi alanda çalışma yapacaklara katkı sağlaması, döneme ışık tutan ayrıntıları, ailesi ve yakın dostları ile olan iletişimi gibi hususları ortaya koymaktadır. Daha nceki benzer yayınlardan daha kapsamlı, bölümlere ayrılmış ve toparlanmış olması bakımından bu kitabı diğerlerinden farklı kılmaktadır. Dil ve anlatım bakımından gayet anlaşılır bir dille yazılmış ve gerektiği yerlerde dipnotlarla açıklamalarda bulunulması, mektuplara başlıklar verilmesi ve fotoğrafların konulması kitabın anlaşılrlılığını artırmıştır.